

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Vyleťalová

Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2012–2015

BACHELOR THESIS

Jana Vyleťalová

Foster Care As a Possible Substitution of Family Care

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jana Vyleťalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PaedDr. Jarmile Klugerové, Ph.D. za vstřícnost, ochotu, cenné rady a odborné vedení.

Mé poděkování patří též respondentům – pěstounům za spolupráci při získávání údajů pro empirickou část.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou rodiny, rodičovství, institucionální péčí, náhradní rodinnou péčí a rozebírá její jednotlivé formy, zaměřuje se na pěstounskou péči a státní podporu pěstounským rodinám. V empirické části analyzuje výsledky průzkumu metodou dotazníku a vyhodnocuje jednotlivé hypotézy orientované na pěstounskou péči.

Klíčová slova

Dítě, náhradní rodinná péče, náhradní ústavní péče, pěstounská péče, orgán sociálně právní ochrany dětí, osvojení, poručník, prarodiče, rodiče, rodina.

Annotation

This bachelor thesis looks at the issue of family, parenthood, institutional care and foster care. It particularly aims at foster care, its different forms as well as state support to foster families. In the empirical part, the paper analyzes survey results based on a questionnaire and evaluates various assumptions about foster care.

Keywords

Adoption, authority for social and legal protection of children, child, family, foster care, foster family, grandparents, guardian, institutional care, parents.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA A JEJÍ VÝZNAM.....	11
1.1 Rodičovství	14
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	16
2.1 Svěření do péče jiné osoby.....	17
2.2 Osvojení	19
2.3 Poručenství s péčí.....	21
2.4 Opatrovnictví.....	22
3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	24
3.1 Podmínky pro pěstounskou péči	27
3.1.1 Příprava na přijetí dítěte do rodiny	30
3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	32
4 STÁTNÍ PODPORA PĚSTOUNSKÝM RODINÁM	35
4.1 Příspěvek při převzetí dítěte.....	36
4.2 Odměna pěstouna	37
4.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	39
4.4 Příspěvek při ukončení pěstounské péče.....	40
4.5 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	41
5 NÁHRADNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE.....	42
5.1 Hostitelská péče	44
5.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	44
EMPIRICKÁ ČÁST	46

6	CÍLE A HYPOTÉZY.....	46
7	METODY VÝZKUMU	48
8	VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA.....	49
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
	SEZNAM ZKRATEK	63
	SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

*"Nenajdeme na světě člověka, který by netoužil po vlastní rodině, jež by mu poskytovala zázemí potřebné pro jeho zdravý vývoj, která by ho naučila orientovat se v reálném životě a vnímat jej jako dobré a bezpečné místo, i přes všechna úskalí."*¹

Náhradní rodinná péče je stále aktuální a závažné téma, a ačkoliv se to nezdá, ovlivňuje nás všechny. Jak se postará a vychová rodina (náhradní rodina) své potomstvo a připraví jej, na samostatný život se v budoucnu projeví, ať pozitivně či negativně v celé společnosti.

Děti, které mají problémy ve vlastní rodině, ať už selháním rodičů při jejich péči a výchově, nezvládnutou péčí z důvodu vážného zdravotního stavu rodičů či z důvodu úmrtí rodičů a nemůžou být z různých důvodů osvojeny (adoptovány), pro ty je pěstounská péče jedinou šancí a řešením, jak vyrůstat v rodinném prostředí, kde jsou chtěnými a milovanými. Dětské domovy jistě zajišťují kvalitní péči, ale pro dítě a jeho vývoj je důležitá rodina, tedy někde patřit, někoho mít jenom pro sebe, pocit, že někdo blízký na něj čeká, ať už se vrací odkudkoliv, prostě jistota, zázemí a bezpečí.

Pěstounská péče má oproti osvojení určitá specifika a je důležité zvážit své schopnosti, možnosti ještě před podáním žádosti o pěstounskou péči, už jen proto, že je velmi náročné dítě do rodiny přijmout se všemi problémy s tím spojenými. Později bohužel může dojít i k nenaplnění představ budoucích pěstounů, a tudíž i ke zklamání. Je nutné si uvědomit, že dítě si přináší do nového domova své návyky, ať již ze své původní rodiny (většinou negativní) nebo z ústavního zařízení (kde je u dítěte pozorována častá porucha komunikace). Důležité je nepodceňovat, že rodičovská práva nebyla zrušena a rodiče mají právo své děti vídat, toto neplatí pouze v případě, pokud by styk s dítětem zakázal soud. Rodičům zůstává rodičovská zodpovědnost (práva a povinnosti v určitém rozsahu) a pokud je to možné a vhodné, mohou navštěvovat své děti, což někdy velmi přispívá k pozitivním vztahům. Ne vždy mají rodiče zájem a právě zde je nezastupitelná role pěstouna, který svým způsobem rodiče nahrazuje.

¹ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava:

V poslední době je diskutabilní pěstounská péče prarodičů, i přes výhodu, že děti jsou již na své příbuzné zvyklé, což jistě ulehčí adaptaci na jiné nové prostředí, například na spolužáky či kamarády. V rámci šetření orgán sociálně-právní ochrany dětí právě u prarodičů, kteří mají vnoučata svěřena do pěstounské péče, zjišťuje a vyhodnocuje, zda se jedná o případ hodný zvláštního zřetele (aby nedocházelo ke zneužívání pěstounské péče a státních dávek mezi rodinnými příslušníky), a tudíž doporučuje nebo nedoporučuje přiznat příspěvek na odměnu pěstouna.

Vzhledem k tomu, že byla schválena Poslaneckou sněmovnou dne 7. 11. 2012 novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a ve sbírce zákonů vyšla pod číslem 401/2012 s účinností od 1. 1. 2013, došlo k velkým změnám i v nároku a výplatě pěstounských dávek. Další významné změny v náhradní rodinné péči přinesl nový Občanský zákoník č.89/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2014. V současné době se zvyšuje počet žádostí o pěstounskou péči. Můžeme se domnívat, že zvýšený zájem souvisí právě se změnou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a později s novým občanským zákoníkem a jen praxe ukáže, zda změny výše uvedených zákonů budou výhodné hlavně pro děti, které tuto péči potřebují.

Teoretická část je zaměřena na rodinu, rodičovství, náhradní rodinnou péči a její formy, ale také na státní podporu pěstounským rodinám, bez níž by u většiny pěstounů nebyl systém schopný fungovat. Při zpracovávání práce byly stanoveny cíle a odpovídající hypotézy. Výhodou byla možnost oslovit určitý počet pěstounů, kteří byli ochotni vyplnit vytvořený nestandardizovaný dotazník (pod podmínkou anonymity) a jejich odpovědi jsou zpracovány v empirické části. Na základě zanalyzovaných výsledků z provedeného průzkumu byly ověřeny stanovené hypotézy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A JEJÍ VÝZNAM

Pojmu rodina bylo věnováno ve společenských vědách mnoho pozornosti a lze se tudíž setkat s celou řadou různých definic, ale jasné a jednoznačné vymezení pojmu rodina je nemožné z několika důvodů. Rodina je definována z hledisek různých vědních disciplín (právo, psychologie, sociologie apod.), z hledisek různých oblastí (pedagogická psychologie, klinická psychologie) a na základě různých aspektů (funkčnosti, socializace, komunikace).

„Nejdůležitějším socializačním činitelem je rodina. Rodiče svým působením a vytvářením pocitu bezpečí usnadňují dítěti schopnost empatie, intuice a altruismu. Dlouhodobě předávají dítěti návody, normy a pravidla chování a sdělují tak dítěti, co je žádoucí, a co nikoliv. Jsou pro dítě svým chováním identifikačními vzory a modely. Předávají dítěti nejen své interní normy, ale též požadavky společnosti jako celku i s patřičným citovým zabarvením. Rodina tedy dítěti zprostředkovává vytváření trvalejších měřítek, hodnot, postojů či životních přístupů. Na základě tohoto dlouhodobého působení, kde rodina zároveň vytváří jakési tréninkové prostředí, je dítě pozvolna schopno dosáhnout plně rozvinuté autonomní morálky.“²

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí, která vznikla v dávných dobách nejen z přirozeného pohlavního pudu, který vede k rozmnožování, ale především z potřeby potomstvo ochraňovat, vzdělávat a připravovat na samostatný život, což přetrvává i do dnešní doby. V lidské psychice máme zakódované potřeby vzájemné pomoci a opory mezi partnery, kteří spolu žijí a jimž dítě "náleží" a pokud jsme si jich vědomi, je pro rodinu velmi prospěšné rozvíjet je a zušlechťovat.

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam, má rozhodující vliv na rozvoj jeho osobnosti a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. V rodině si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky, dovednosti, které jsou rozhodující pro jeho orientaci

² WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 349 s. ISBN 978-807-3678-456.

ve společnosti, především v interpersonálních vztazích, jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. Rodina je povinná starat se o uspokojení základních potřeb dítěte, tělesných i citových, vychovávat, být oporou, kultivovat, socializovat, vytvořit bezpečné zázemí a tvořit přiměřenou odezvu jeho chování. Pro dítě je velmi podstatné mít v rodině pocit bezpečí a jistoty, ta je jednou z nejvýznamnějších potřeb dítěte, ještě před pojmenováním členů rodiny poznává, na koho je spolehnouti, s kým je mu dobře a podle úrovně jistoty si vytváří sebejistotu – sebevědomí. V každé rodině jsou podmínky pro utváření sebevědomí dítěte velmi různé.

Základní obecné funkce rodiny:

1. Funkce reprodukční.
2. Funkce materiální.
3. Funkce výchovná.
4. Funkce emocionální.

1. Reprodukční funkce rodiny – nejobvyklejší a nejpřirozenější důvod pro existenci rodiny. Současná rodina ztrácí svou reprodukční úlohu pod vlivem rozvoje genetiky a techniky v oblasti medicíny. Společnost v období určitého dostatku je schopna pečovat o jednotlivce a poskytovat mu konkrétní možnosti alternativního soužití a reprodukčního procesu:

- *"soužití biologických rodičů a jejich dětí,*
- *soužití rodičů adoptivních či pěstounských a získaných dětí,*
- *soužití partnerů rozhodnutých nemít děti,*
- *bezdětní manželé bez možnosti mít vlastní biologické potomky přirozenou cestou,*
- *bezdětní manželé z důvodu tzv. nekonsumovaného manželství,*
- *bezdětní manželé, kteří získají "vlastního" biologického potomka následujícími cestami: – umělé oplodnění ženy, žena nositelka cizího vajíčka, žena dárkyně*

vajíčka jiné nositelce, ale bude plnit roli matky po narození dítěte, v budoucnu možná klonováním,

- *rodiče, kteří spolu žijí bez vlastních biologických dětí, protože nebyli ochotni nebo schopni postarat se o jejich potřeby a byly jim odebrány,*
- *žena, která se rozhodne vychovávat dítě sama a partnera o narození dítěte úmyslně neinformuje,*
- *homosexuální nebo lesbické dvojice pečující o dítě jednoho nebo obou z partnerů.*"³

V posledních letech je na rodinu spíše pohlíženo jako na sociální strukturu, kde dochází k rovnoprávnému naplňování potřeb dětí a dospělých. Z toho jednoznačně vyplývá, že dochází zákonitě ke sporům, která práva mají být upřednostňována.

2. Materiální funkce rodiny – v minulosti byla vnímána rodina jako samostatně hospodařící jednotka. Členové rodiny měli své povinnosti, slabší jedinci a děti byli odkázáni na materiální pomoc produktivních členů rodiny.

3. Výchovná funkce rodiny – v rodině probíhá nejenom výchova dětí, ale i vzájemné působení všech členů, které je formuje a ovlivňuje. Řešení problémů v původní rodině má velký význam na řešení obdobných konfliktů v rodině, kterou později sami zakládáme. Rodina poskytuje základní orientaci v životě, ve světě, je důležitá i v plynulém zařazení dítěte do společnosti, pomáhá tvořit hodnotové orientace a základ formování vlastního já. Výchovná funkce je považována za základní, podstatnou a těžko nahraditelnou.

4. Emocionální funkce rodiny – je významná a nezastupitelná. Zázemí, podpora, klid, uvolnění, důvěrnosti, společné zážitky, rituály, perspektivy, to vše je nutné bez rozdílu pro všechny věkové kategorie. Emoce sehrávají významnou roli v procesu socializace.

³ VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998-2001, 3 v. ISBN 8071782696.

U dysfunkčních rodin je nejhluběji postižena oblast emoční, která souvisí s funkcí výchovnou.

Rodina může mít mnoho podob, může být základní – matka, otec, děti; širší – ostatní příbuzní; úplná – matka, otec, děti; neúplná – chybí otec nebo matka; funkční – plní všechny základní funkce; nefunkční – neplní jednu nebo více funkcí; afunkční – rodina zcela selhává, dítě bývá ohroženo; integrovaná – fungují dobré vztahy mezi členy; dezintegrovaná – rozpory mezi rodiči nebo mezi rodiči a dětmi; stabilní – pozitivní nebo negativní vlastnosti po dlouhé období; nestabilní – značné výkyvy v kladném i v záporném významu; orientační – rodina, do níž se člověk narodil; prokreační – rodina, kterou sám zakládá.

Na utváření osobnosti dítěte má vliv nejen rodina, která o něj pečuje, podílí se na jeho výchově, vzdělávání a ochraně, ale též škola, učitelé, kamarádi, přátelé i okolí. Ale přesto má rodina mezi všemi jedinečné a výsadní postavení, stojí na začátku života, ovlivňuje dítě v různých fázích vývoje, uspokojuje jeho základní a psychické potřeby, je modelem mezilidských vztahů, postojů, názorů, zkušeností, které do značné míry ovlivní jeho další vztahy v životě.

1.1 Rodičovství

*"Pro dítě je rozhodující psychologické rodičovství, založené na vnitřním psychickém, citovém přijetí dítěte, a nikoliv jen biologické rodičovství, pokud by nebylo založeno na něčem víc než na pouhém potvrzení z porodnice."*⁴

Rodiče jsou pro dítě nejdůležitějšími lidmi na světě a na jejich chování závisí, jakého člověka z dítěte vychovají a připraví na samostatný život ve společnosti. Pro dospělého člověka je rodičovství nejvýznamnější rolí, je zdrojem nových poznatků, zážitků, prožitků a zkušeností (nejenom u dětí biologických), ale zároveň může zatěžovat i omezovat. Potřeba mít potomstvo je vrozená, ale u každého jedince se potřeba různí, je jinak intenzivní a mohou ji ovlivňovat různé faktory. Dítě rodiče

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.

naplňuje a může se stát smyslem jeho života, tak silně, že při odchodu dospělých dětí, se dostaví prázdno a jen obtížně rodiče hledají nový (náhradní) smysl života.

Rodiče pohlížejí na dítě jako na pokračovatele rodu, kde přežívají jejich podoby, vlastnosti, zvyklosti, tradice a mohou být předány dalším generacím. I u náhradních rodičů jde o předávání hodnot, postojů, názorů, a tudíž pokračování jejich symbolické existence.

*"Mladí lidé by měli do svého očekávání od života pojmout, započítat, zabudovat požadavek, aby měli děti, které chtějí mít, s tím, s kým je chtějí mít, a v době, která je pro ně příhodná. Na své děti by měli být vnitřně připraveni."*⁵

Většina rodičů uvádí, že narození dítěte je pro ně nejkrásnějším, nejúžasnějším zážitkem v životě, srovnatelným zážitkem může být příchod dítěte do rodiny náhradních rodičů, kteří po potomkovi silně touží, a nedobrovolná bezdětnost je pro ně značnou přitěží.

Rodiče by se měli o dítě zajímat, vychovávat jej, formovat a umožnit mu rozvíjet schopnosti, vytvořit z něj člověka a připravit ho na vlastní život.

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

„Náhradní rodinná péče (NPR) je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“⁶

Pokud není možné, aby dítě zůstalo ve své původní rodině, je povinností státu (zastoupeného příslušnými institucemi) posoudit, zda výchovu nelze zajistit některou z forem náhradní rodinné péče, jejímž cílem je vytvořit dítěti rodinné prostředí, vhodné pro jeho péči, výchovu a vzdělávání, které se nejvíce přibližuje vlastní rodině.

V současné době se minimálně řeší náhradní rodinnou péčí situace dětí, kterým jeden z rodičů nebo oba rodiče zemřeli. Většinou se jedná o děti, jež mají oba rodiče nebo alespoň jednoho z nich, ale rodiče se o ně nechtějí, neumějí nebo nemohou postarat. Část rodičů při plnění rodičovských povinností, výchově a péči o děti selhává, není schopna vytvořit podmínky pro šťastné prožívání dětství, zajištění zázemí a jistoty domova, někteří dokonce děti týrají či zneužívají. V těchto případech jsou děti, pokud je to možné, svěřovány do péče širší rodiny nebo do péče osoby, která dítě zná a má k němu blízký a pozitivní vztah. Pokud tato alternativa není možná, hledá se osoba, která sice dítě nezná, ale je ochotná a schopná dítě do své rodiny přijmout a vytvořit mu rodinné zázemí, adekvátní péči a řádnou výchovu.

Jestliže je výchova vážně narušena a jiná opatření nevedla k nápravě, může být dítě dočasně umístěno v zařízení vyžadující okamžitou pomoc (zařízení Fondu ohrožených dětí). Toto řešení je však pouze provizorní (dočasné) a je šance po nápravě problémů vrátit dítě do původní rodiny, v opačném případě je povinností soudu posoudit a popřípadě zajistit některou z forem náhradní rodinné péče, která má přednost před ústavní výchovou. Všechny děti bez rozdílu mají svá práva na spokojený a šťastný život, na citové zázemí, bezpečí, péči, lásku, řádnou výchovu, vzdělání v rámci jejich schopností, ale i naději. Naději, že na ně čeká nová rodina, která je láskyplně přijme za své.

"Dítě za "své" rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a mají je rádi."⁷

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portal, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8.

Každé dítě, které se dostane do náhradní rodinné péče, přichází z jiného prostředí (popř. jiné nefungující rodiny), často mu bylo dáváno najevo, že je nechtěné, některé má za sebou ústavní výchovu i s jejími důsledky, má velmi negativní zkušenosti s dospělými jako problémovými jedinci a je tzv. hladové po lásce. A právě náhradní rodinná péče by měla dítěti nejenom zabezpečit základní životní potřeby, ale hlavně poskytnout porozumění, lásku, jistotu, zázemí, chtěnost, aby dítě bylo schopno pochopit, že někdo o něho stojí, ať už má jakékoliv problémy, má ho rádo a vždy mu podá pomocnou ruku. Nová rodina by si toto vše měla uvědomit a hned na začátku být připravena i na neúspěchy. Pochopit, že negativní chování může být i určitá obrana, následek traumatu, otřesů, násilí, ale i psychické deprivace. Každý zájemce o náhradní rodinnou péči musí akceptovat, že dítě má i určitou genetickou výbavu a s touto skutečností v budoucnu pracovat. Důležité je dítě přijmout takové jaké je, nepodceňovat i nepřeceňovat ho. Nemít nesplnitelné nároky, ale naopak rozvíjet jeho schopnosti, možnosti a vytvořit mu klidné prostředí domova, kde získá postavení právoplatného člena rodiny.

"Náhradní rodičovství může být projevem seberealizace a naplněním určité představy, ale může tuto potřebu saturovat i trochu jinak. Přijetím opuštěného dítěte prokazuje člověk svůj altruismus. Jeho seberealizace spočívá v tomto případě v péči, kterou je ochoten věnovat dítěti, o něž se vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat. I to je pozice společensky ceněná, přestože na ni určitá část populace nahlíží ambivalentně s kombinací obdivu a údivu."⁸

2.1 Svěření do péče jiné osoby

V okamžiku, kdy se o dítě z různých důvodů rodiče nestarají, první možnost, která přichází v úvahu, je svěření do péče jiné osoby. Toto řešení má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově a nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Zpravidla při výběru pečující osoby dá soud

⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.

⁸ VÁGNEROVÁ, M. Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 181s. ISBN 978-80-87455-14-2.

přednost příbuzným dítěte, ale i blízké osobě, k níž má dítě vytvořený citový vztah. Výhodou je, že dítě může zůstat v původní rodině nebo u známých osob a v prostředí, na které je zvyklé. Rozhodnutím soudu může být dítě svěřeno do společné výchovy manželů i do výchovy jen jednoho z manželů, a to pouze za souhlasu druhého manžela, ale rozhodnutí musí být vždy v souladu se zájmy dítěte. Pečující osoba musí mít bydliště na území České republiky, souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče a zajistit mu řádnou péči.

Návrh na svěřením do péče může k soudu podat osoba, která chce dítě do péče svěřit. Soud může však také řízení o svěřením do péče zahájit i bez návrhu například z podnětu obce s rozšířenou působností, proto je výslovnou podmínkou, že osoba musí se svěřením do své péče souhlasit.

Povinnosti a práva pečující osoby vymezí soud; jinak se přiměřeně použijí ustanovení o pěstounství.⁹

Rodičům je stanovena soudem výše výživného s ohledem na jejich možnosti a schopnosti, neboť vyživovací povinnost trvá a rodičovská zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím. Pečující osoba má právo s výživným nakládat a hospodařit dle potřeb dítěte, soud však může určit způsob hospodaření, např. financování potřeb, aktivit, spoření apod. V případě, že rodiče výživné nehradí, má právo tyto částky pečující osoba vymáhat. Svěřením do péče jiné osoby než rodičům je možné pouze v případě, že rodičům je možné uložit vyživovací povinnost k dítěti.

Odměna pečující osobě za péči nenáleží, ale má možnost od vydání pravomocného rozsudku soudu požádat příslušný úřad o běžné dávky ze sociálních systémů např. přírůvek na dítě, rodičovský příspěvek a další, pokud bude splňovat kritéria nároku.

⁹ srov. ust. § 955 zákona č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník

2.2 Osvojení

Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy.¹⁰

O osvojení usilují většinou bezdětné páry, které touží naplnit rodičovskou roli, rodiče, kteří mají již jedno dítě a chtějí mu pořídit sourozence nebo rodiče, kterým dítě zemřelo.

Osvojení je upraveno v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., proces zprostředkování osvojení je jako proces zprostředkování pěstounské péče upraven v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Nový občanský zákoník upouští od osvojení zrušitelného a nezrušitelného. Osvojení, může soud zrušit jen z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele, a to do třech let od rozhodnutí o osvojení, to však neplatí, je-li osvojení v rozporu se zákonem.

O svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů a poté o osvojení nezletilého rozhoduje soud na základě návrhu osoby, která chce dítě osvojit. Dříve než soud rozhodne o osvojení nezletilého, má osvojitel povinnost o dítě na svoje náklady pečovat, dle nového občanského zákoníku se doba prodlužuje z 3 měsíců na 6 měsíců (v čase v níž je dítě v péči osvojitele, se pozastavuje dříve stanovená vyživovací povinnost jiné osoby k dítěti). Doba by měla sloužit k seznámení s dítětem a posouzení, zda rozhodnutí osvojitele je neměnné a stále trvá.

Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba, manželé nebo jeden z manželů (v tomto případě soud rozhodne o vypuštění zápisu o druhém rodiči z matriky), zaručuje-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem. Na základě rozhodnutí soudu o osvojení se osvojitelé (osvojitel), zapíše do matriky jako rodiče (rodič) dítěte. Osvojenec získá příjmení osvojitele nebo manželů, které bylo určeno pro jejich děti při uzavření manželství. Nesouhlasí-li osvojenec se změnou svého příjmení, rozhodne soud, že ke svému příjmení bude připojovat příjmení osvojitele.

¹⁰ srov. ust. § 796 zákona č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník

Osvojení je vyloučeno u osob spolu příbuznými v přímé linii (např. prarodiči, sourozenci). Mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než šestnáct let. Zdravotní stav osvojitele nesmí omezovat péči o osvojené dítě. Osvojenec získává novou rodinu a je na úrovni biologických dětí svých osvojitelů, příbuzenské vztahy z původní rodiny zanikají, ale i práva a povinnosti z tohoto příbuzenského poměru vyplývající. Osvojitelé mají k dítěti vyživovací povinnost a dítě k nim, také po sobě navzájem dědí.

Pokud dosáhne osvojované dítě alespoň dvanácti let, je vždy potřeba jeho osobní souhlas s osvojením (ten může odvolat do doby rozhodnutí o osvojení). Výjimkou je pouze to, pokud by požadování souhlasu bylo v zásadním rozporu se zájmy dítěte nebo pokud by dítě nebylo schopno posoudit důsledky souhlasu. Dítěti mladšímu dvanácti let uděluje jeho jménem souhlas opatrovník (většinou je soudem jmenován OSPOD).

Na návrh osvojitele, nebo osvojenec, může soud rozhodnout, že osvojení a jeho okolnosti mají být před původní rodinou dítěte utajeny. Soud může následně rozhodnout o jejich odtajnění z důvodů závažné situace ohrožující osvojené dítě na životě nebo na jeho zdraví. Jakmile osvojené dítě dosáhne plnoletosti, tzn. věku 18 let, má právo se seznámit s obsahem spisu, který byl veden v řízení o jeho osvojení. Povinnost osvojitelů je informovat osvojenec vhodným způsobem o tom, že byl osvojen, a to nejpozději do zahájení školní docházky

Podstatnou změnou v občanském zákoníku je možnost od 1. 1. 2014 osvojení zletilé osoby (není-li to v rozporu s dobrými mravy), která je obdobou osvojení nezletilého. V tomto případě taktéž rozhoduje soud na návrh osoby, která chce zletilého osvojit, a k němuž se připojil i zletilý, který má být osvojen, například:

- osvojitel osvojí nezletilé dítě, jehož sourozenec už ale zletilosti dosáhl, dle zákona o rodině to nebylo možné, aby došlo k osvojení sourozenců, když jeden z nich už dosáhl 18 let,
- dítě je nezletilé v době podání návrhu, než bude o osvojení rozhodnuto, dítě zletilosti dosáhne,
- zletilého lze osvojit, kdy o něj osvojitel pečoval už v době, kdy byl osvojenec ještě nezletilý,

- jeden z manželů bude chtít osvojit již zletilé dítě druhého z manželů.

Osvojitelé si mohou po vydání pravomocného rozsudku soudu o osvojení požádat příslušný úřad o běžné dávky ze sociálních systémů (jako rodiče) přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, pokud budou splňovat kritéria nároku.

2.3 Poručenství s péčí

Pokud není žádný z rodičů, který má vůči svému dítěti vykonávat rodičovskou zodpovědnost, soud neprodleně jmenuje dítěti poručníka (do doby jmenování poručníka vykonává poručenství orgán sociálně-právní ochrany dětí, jako veřejný opatrovník), který má vůči dítěti všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k němu vyživovací povinnost.

Soud ustanoví dítěti poručníka z důvodů, že:

- rodiče zemřeli,
- rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,
- rodiče nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručníkem lze jmenovat pouze svéprávnou osobu (i dvě osoby – zpravidla manželé), která je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Jmenování nesmí být v rozporu se zájmy dítěte, o které bude pečovat a spravovat jeho majetek. V zájmu dítěte je možné akceptovat osobu navrženou rodiči, pokud tato osoba poručenství odmítne, soud jmenuje poručníkem některou z osob příbuzných, blízkých dítěti, jeho rodině, osobu zařazenou v evidenci náhradní rodinné péče nebo jiného vhodného člověka.

Poručník odpovídá za řádné plnění funkce a podléhá dozoru soudu, do 90 dnů od jmenování by měl předložit soupis veškerého jmění dítěte a alespoň jednou za rok podávat soudu zprávu o vývoji dítěte a předkládat účty ze správy jeho majetku. Každé

rozhodnutí poručníka (nikoli v běžných záležitostech) týkající se dítěte musí být schváleno soudem.

Pokud alespoň jeden z rodičů nabude rodičovskou zodpovědnost nebo schopnost ji vykonávat, poručenství zaniká, taktéž pokud dítě nabude svéprávnosti nebo je osvojeno.

Poručník má nárok na pěstounské dávky (příspěvek při převzetí dítěte, odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte) a běžné dávky za splnění podmínek (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek).

Soud zproští poručníka funkce, požádá-li o to z důležitých důvodů nebo stane-li se osoba, která funkci poručníka vykonávala, pro výkon funkce poručníka nezpůsobilou.

Poručenská funkce zaniká smrtí poručníka, rozhodnutím soudu o zproštění poručníka jeho funkce, nebo odvoláním poručníka.

2.4 Opatrovnictví

Opatrovníka dítěti soud jmenuje, hrozí-li střet zájmů dítěte a zákonných zástupců dítěte, mezi dětmi týchž rodičů navzájem, také v případech ohrožených majetkových zájmů dítěte, omezení rodičovské zodpovědnosti, při řízení o osvojení, a pokud je to v zájmu dítěte i z jiného důvodu.

Opatrovníka stanoví soud a v rozhodnutí je vždy uvedeno, z jakých důvodů je opatrovník jmenován, po jakou dobu má funkci vykonávat (může být časově omezena), jaká má práva a povinnosti. K jakým právním úkonům potřebuje souhlas soudu, jak často má podávat zprávy soudu, zda mu vzniká právo na náhradu nákladů. Rozsah práv a povinností opatrovníka musí být jasně vymezen, aby byla plně zajištěna ochrana zájmů nezletilého.

Opatrovníkem lze ustanovit nejen fyzickou osobu, ale také orgán sociálně-právní ochrany dětí. Opatrovnictví není institutem náhradní rodinné péče.

Dříve než opatrovník přistoupí v zastoupení dítěte k právnímu jednání, k jehož provedení byl jmenován, zjistí stanovisko rodiče, popřípadě poručníka, je-li to možné, i stanovisko dítěte, a je-li to vhodné, rovněž stanoviska dalších osob.¹¹

¹¹ srov. ust. § 946 zákona č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník

3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

*"Všechny děti nebo mladí lidé, kteří přicházejí do pěstounské péče, jsou do určité míry v emocionální krizi, a to buď v krizi akutní, v chronickém stavu po dlouhodobém strádání. V současné době se psychologie stále více zabývá problematikou rozvoje emocionality dítěte a v této souvislosti se zaměřuje především na citové připoutání."*¹²

Pěstounská péče je jedna z forem náhradní rodinné péče a je chápána spíše jako dočasná.

Vzhledem k tomu, že žádný z rodičů (ani poručník) nemůže o dítě pečovat, soud má možnost svěřit dítě do osobní péče pěstounovi (i na přechodnou dobu), na dobu určitou nebo neurčitou. Rodičům zůstává vyživovací povinnost vůči potomkovi, o výši a rozsahu rozhoduje soud, který zohledňuje možnosti a schopnosti rodičů. Jestliže dítěti náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte (plátce ÚP), přechází právo výživného dítěte na stát (rodiče platí výživné státu prostřednictvím ÚP). Je-li placené výživné vyšší než příspěvek dítě má nárok na rozdíl a soud rozhoduje o způsobu platby.

Jsou zachována práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, stanovené pěstounovi zákonem. Mezi pěstounem a dítětem nevzniká poměr jako mezi rodičem a dítětem v případě osvojení, děti mají původní rodinu, kterou je potřeba respektovat. Rodiče mají právo na informace o podstatných záležitostech týkající se dítěte i na pravidelný osobní styk s ním. V zájmu dítěte je dobré udržovat kontakt s příbuznými (sourozenci, prarodiči, apod.), osobami blízkými, (pokud soud nerozhodne jinak). Pěstoun o dítě osobně pečuje, poskytuje záruky pro řádnou výchovu a vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů, Je oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v kterých ho zastupuje a také spravuje jeho jmění.

Pěstoun musí mít bydliště v České republice a souhlasit se svěřením dítěte do své pěstounské péče. Soud může svěřit dítě do společné péče pěstounů, pokud jsou manželé nebo se souhlasem druhého manžela jenom jednomu z nich. Problém nastává

¹² KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9

v okamžiku, kdy manželství přestává fungovat, rozvod, ale přichází v úvahu až po vyřešení práv a povinností manželů (pěstounů) pro dobu po rozvodu. Rozvodem zaniká společná pěstounská péče manželů.

Motivace a důvody k rozhodnutí stát se pěstounem jsou různé, často to bývá touha po dítěti, pořídit vlastnímu dítěti sourozence, pomoci dítěti ve svízelné situaci. Každý z potencionálních pěstounů se musí zamyslet, zda je ochoten se případně vzdát zaměstnání, změnit zaběhnutý styl života, vyrovnat se s nepochopením okolí a přijmout dítě s jeho povahovými rysy, inteligencí i s určitými limity. Nedá se dopředu předpokládat, jak takové přijetí do rodiny bude vypadat, děti mohou mít různé projevy uzavřenosti, odmítavosti, narušení důvěry k lidem.

Osobám, které do péče děti převzali, je potřeba konkrétně pomáhat při řešení běžných problémů a poskytnout poradenskou činnost. OSPOD (nebo dle § 48 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí pověřené osoby), v jehož obvodu je pečující osoba (osoba v evidenci) hlášena k trvalému pobytu navrhne této osobě uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, která upraví podrobnosti ohledně práv a povinností.

Jestliže není dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o svěřeni prvního dítěte do péče (nebo zařazení osoby do evidence), obecní úřad obce, v jehož obvodu má osoba trvalý pobyt, upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností svým rozhodnutím.

Dohoda slouží k pomoci a podpoře náhradním rodičům se zaměřením na jejich specifické potřeby a zajišťuje jim právo a ukládá povinnosti:

- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže dítě dosáhlo alespoň věku 2 let – dává možnost pečujícím osobám odpočinout si od celodenní vyčerpávající péče o děti, ale nesmí být v rozporu s potřebami a zájmy dětí,
- právo na zprostředkování psychologické a terapeutické odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců – odbornou pomoc může zajistit sám subjekt, který dohodu uzavřel nebo rodině domluví konzultace u odborníka,

- právo na zprostředkování a zajištění bezplatné možnosti zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě – nové informace v oblasti péče o dítě, pomoc při změnách vzdělávání dítěte, zvládání krizových situací, získávání znalostí a dovedností při péči o děti jiného etnika, o děti se zdravotním postižením, o děti týrané, zneužívané a zanedbávané, podpora při návratu dítěte do původní rodiny nebo přechod do náhradní rodiny,
- právo na pomoc při udržování rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s rodiči a blízkými osobami – příprava dítěte na kontakt a zajištění vhodného místa a doprovodu, vyhodnocení, zda kontakt probíhá v zájmu dítěte,
- povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitosti dítěte s rodiči a blízkými osobami s individuálním plánem ochrany dítěte,
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě,
- povinnost umožnit sledování a naplňování dohody, které provádí zaměstnanec poskytovatele, jež dohody uzavírá, zaměstnanec je s pečující osobou i dítětem v osobním styku a je nápomocen v oblasti základního poradenství a podpory.

Primární povinnost navrhnout obsah dohody a uzavření je na orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu s rozšířenou působností, ale osoba pečující (osoba v evidenci) má právo dohodu uzavřít i s jinými subjekty. K uzavření potřebuje souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kterému doručí úplné znění uvažované dohody. Až po vyjádření a souhlasu se může dohoda realizovat. Orgánu sociálně-právní ochrany dětí nepřísluší hodnotit detailně ustanovení dohody, požadovat další úpravy a povinnosti nad rámec zákona. V případě uzavření dohody u jiného poskytovatele, vzniká poskytovateli povinnost jednou za 6 měsíců zpracovat zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče a zaslat ji na příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Nárok na státní příspěvek má obecní úřad s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba, které uzavřely s pečující osobou (osobou v evidenci) dohodu o výkonu pěstounské péče. Příspěvek je určen na pokrytí nákladů při zajišťování pomoci a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí.

Výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče činí

- 48 000 Kč za kalendářní rok – pokud pravomocné správní rozhodnutí nebo dohoda o výkonu pěstounské péče trvaly po celý kalendářní rok,
- částku, odpovídající jedné dvanáctině z částky 48 000 Kč (4 000 Kč) za každý kalendářní měsíc nebo jeho část v rámci kalendářního roku, v němž existovalo pravomocné správní rozhodnutí, nebo trvala dohoda o výkonu pěstounské péče.

Na výši státního příspěvku, který náleží na každou uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče nebo na vydané správní rozhodnutí, nemá vliv počet dětí svěřených do péče. O přiznání státního příspěvku rozhoduje příslušná krajská pobočka Úřad práce a to na základě písemné žádosti. Veřejnoprávní kontrolu využití státního příspěvku jeho příjemcem z hlediska dodržení zákonem vymezeného účelu a splnění kritéria hospodárnosti a efektivnosti provádí příslušná krajská pobočka Úřadu práce.

3.1 Podmínky pro pěstounskou péči

Zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení je plně v kompetenci orgánů sociálně-právní ochrany dětí a nesmí je provádět jiné orgány ani jiné právnické nebo fyzické osoby.

Zprostředkování v rámci České republiky zajišťují krajské úřady a osvojení dětí ve vztahu k cizině zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Proces zprostředkování spočívá:

- ve vyhledávání dětí, u kterých je potřeba zajistit náhradní rodinnou péči (osvojení, pěstounskou péči) a ve vyhledávání osob, které jsou vhodné pro roli osvojitele nebo pěstouna,
- v odborné přípravě vhodných osvojitelů nebo pěstounů,
- ve výběru určité vhodné osoby způsobilé stát se osvojitelem nebo pěstounem a zajišťování seznámení vhodné osoby s dítětem.

Zprostředkování osvojení se neprovádí, pokud rodiče dali předem souhlas k osvojení určité osobě nebo v případě, že návrh na osvojení podal manžel rodiče dítěte, pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte, příbuzný či jiná osoba dítěti blízká, u které není vyloučeno osvojení. Zprostředkování o pěstounskou péči se neprovádí, pokud podala návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče fyzická osoba příbuzná nebo blízká dítěti nebo jeho rodině.

Žádost o zprostředkování může podat na příslušném úřadě fyzická osoba, která má zájem o osvojení či pěstounskou péči dítěte v České republice, ale i z ciziny do České republiky a je občanem České republiky. Také cizinec může podat žádost za podmínky, že splňuje trvalý pobyt na území ČR nebo má povolení k pobytu (dle právního předpisu upravující pobyt cizinců na území ČR) a zároveň splňuje hlášení k pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů.

Žádost se podává u obecního úřadu s rozšířenou působností a měla by obsahovat:

- osobní údaje žadatele – jméno, příjmení, datum narození, adresa trvalého pobytu,
- doklad o státním občanství nebo u cizinců povolení k trvalému či přechodnému pobytu, u občana Evropské unie doklad o nepřetržitém pobytu na území ČR (nejde-li o cizince, kterému vyplývá sociální výhoda přímo z předpisu Evropské unie),
- opis z evidence Rejstříků trestů – vyžádaný obecním úřadem a předaný v elektronické podobě nebo doklad obdobný opisu z evidence Rejstříků trestů vydaných ve státech, kde se žadatel zdržoval,
- doklad o zdravotním stavu, který žadatel sám předloží,
- údaje o ekonomických a sociálních poměrech,
- písemné vyjádření, že souhlasí, aby po uplynutí tří let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence byl také zařazen do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny nebo jestli žádá osvojení výlučně z ciziny,

- písemný souhlas, že je OSPOD oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování – způsob života žadatele, který má zajistit vhodné rodinné prostředí a řádnou výchovu dítěte,
- písemný souhlas s účastí na přípravě žadatelů k přijetí dítěte do rodiny,
- stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

Obecní úřad zakládá spisovou dokumentaci dětí i žadatelů pro účely náhradní rodinné péče. U dětí založí spisovou dokumentaci vždy po podání návrhu soudu, nebo pokud už bylo zahájeno řízení, které může vést k odebrání z péče rodičů či jiných osob.

Spisová dokumentace dítěte obsahuje:

- osobní údaje dítěte,
- doklad o státním občanství nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu nebo doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany,
- údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů,
- doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení,
- rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno,
- zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.

Spisová dokumentace žadatele obsahuje:

- doklady, které jsou součástí žádosti žadatele.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností postupuje kopii spisové dokumentace o dítěti a kopii spisové dokumentace o žadateli neprodleně krajskému úřadu, který

vytváří evidenci dětí a evidenci žadatelů. Posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o zařazení do evidence pro účely zprostředkování osvojení pěstounské péče do evidence.

Obecní úřad rozhoduje o zastavení řízení o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování, vezme-li žadatel svou žádost zpět před postoupením spisové dokumentace krajskému úřadu, nebo na vyzvání nedoloží doklady potřebné pro vedení spisové dokumentace.

Do odborného posouzení pro účely zprostředkování se zahrnuje u dětí úroveň tělesného a duševního vývoje včetně jejich potřeb a nároků, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, ale i etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte. Hodnotí se přípravu k přijetí dítěte do rodiny a zároveň vyjádření i schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout nové dítě do rodiny. Ověřuje se bezúhonnost žadatele a jiných osob tvořící společnou domácnost. U žadatele se posuzuje osobnost, psychický stav, zdravotní stav, předpoklady vychovávat dítě a motivace, která vedla k podání žádosti a vhodnost náhradní rodinné péče. Krajský úřad posouzení provede do 30 dnů ode dne zjištění všech potřebných skutečností.

3.1.1 Příprava na přijetí dítěte do rodiny

Příprava na přijetí dítěte do rodiny je jednou z podmínek zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, kterou zajišťuje krajský úřad. Pro žadatele o osvojení nebo pěstounskou péči činí příprava 48 hodin a 72 hodin pro žadatele pěstounské péče na přechodnou dobu (v evidenci). Přípravné kurzy zajišťuje krajský úřad, v Praze Magistrát hl. m. Prahy nebo jiné pověřené osoby. Kurzy obsahují tematické okruhy např. sebezpoznání žadatelů, osvojení si spolupráce s dalšími odborníky, komunikace s dítětem a přístup k dítěti, uspokojení citových, vzdělávacích a výchovných potřeb dítěte, péče o jeho zdraví, styk dítěte s rodiči i blízkými osobami, setkávání osvojitelů nebo pěstounů, kteří již o dítě pečují.

Příprava osvojitelem nebo pěstounem probíhá:

- individuálně – spočívá hlavně v sebezpoznání, v motivaci k náhradní rodinné péči, fungování rodinného systému, mapování sociálních kontaktů, očekávání od dítěte svěřeného do péče,
- skupinovou formou – spočívá v osvojení znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče, právní úpravy, zabývá se vývojem a potřebami dítěte včetně specifických potřeb, dotýká se práv dítěte a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb, podpory dítěte při uplatňování jeho práva vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování, která se ho týkají.

Příprava dětí žijících v rodině osob, které žádají o zprostředkování náhradní rodinné péče je prováděna přiměřeně k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu.

Pokud krajský úřad vybere z evidence žadatelů osobu vhodnou stát se osvojitelem nebo pěstounem, oznámí písemně tuto skutečnost vybranému žadateli. O osvojení nebo svěřením do pěstounské péče rozhoduje soud, který je povinen si vyžádat stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případě, že žadatel nebude zařazen do evidence, úřad vyhotoví správní rozhodnutí s nedoporučujícím závěrem a žadatel má možnost podat odvolání u správního orgánu, který rozhodnutí vydal. Odvolacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které o odvolání rozhoduje. Po prozkoumání napadeného rozhodnutí s příloženou kompletní spisovou dokumentací a s vyjádřením příslušného úřadu (MPSV je oprávněno provést nové odborné posouzení žadatele) vydá odvolací orgán rozhodnutí. Proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat.

Výběr rodiny je velmi závažné rozhodnutí, kterého se účastní odborníci na náhradní rodinnou péči a posuzují vhodnost rodiny, která musí být připravena přijmout dítě takové, jaké je. Nejenom s jeho přednostmi, klady, radostmi, ale také s minulostí, problémy, riziky ve vývoji, s následky ústavní péče nebo nefunkční rodiny, v případě pěstounské péče s účastí rodičů a dalších příbuzných. Právě proto je důležité opravdu rozhodnutí pro náhradní rodinnou péči pečlivě zvážit, může přinést spoustu pozitivního, radosti, naplnění i smysl života, ale zároveň problémy i starosti.

*"Dříve než k uzavření nového rodinného svazku dojde, měly by být vytvořeny docela realisticky všechny podmínky, aby onen svazek byl pro obě strany uspokojivý a úspěšný. Dítě není žádná rukavice, která by se mohla přehazovat a vyměňovat, jak koho napadne."*¹³

3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu umožňuje, aby dítě vyrůstalo (i krátkodobě) v rodinném prostředí u odborně připravených pěstounů, na které je pohlíženo jako na profesionály, jež vykonávají speciální činnost v oblasti péče o ohrožené děti. Předpokládá se, že dítěti poskytnou laskavé prostředí, citové zázemí na kratší dobu (několik týdnů, měsíců) a připraví je na návrat do původní rodiny nebo na jinou formu náhradní rodinné péče.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně 1 rok, což neplatí v případě, kdy jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do péče svěřeni později.

Při výběru pěstounů, kteří mají dítěti zajistit nejen standardní rodinné prostředí, ale i pomoc při vyrovnání se s problémy z minulosti, se posuzuje vlastní rodinná situace, možnost bydlení, zdravotní stav, osobnost, apod. Důležitý je stabilní současný partnerský svazek (min. 5 let) bez konfliktů, osoby osamělé by měli být s faktem, že žijí bez partnera smířeni, rozvedení mohou být maximálně jednou (možné výjimky na základě důkladného šetření). Potřeby stávajících dětí v rodině nesmí být ohroženy přijetím dětí do pěstounské péče a tuto situaci by měly být schopny pochopit (zpravidla 8–10 let). Rodina musí mít dostatečnou kapacitu, aby se dítěti mohla maximálně věnovat, tzn., že by neměly být v rodině více než tři děti, vyšší počet dětí nezaručuje výše zmiňovanou péči. Pěstoun by měl být připraven při přijetí prvního dítěte opustit zaměstnání a plně se věnovat jeho péči. Kvalitní bytové podmínky a vybavenost by měly zaručit vytvoření dostatečného prostoru a soukromí přijímaného dítěte.

¹³ MATEJČEK, Zdeněk a J KOLUCHOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 p. ISBN 80-717-8637-3.

Vzhledem k tomu, že péče o děti na přechodnou dobu vyžaduje zkušenosti, psychickou stabilitu a dobrý zdravotní stav, je tudíž nutné zohledňovat věk pěstouna, který by se měl pohybovat v rozmezí 28 až 65 let. Základním kritériem je trestní bezúhonnost (stejně jako u jiné formy náhradní rodinné péče), vyloučení závislosti – drogy, alkohol, prostituce apod., vyloučení patologie osobnosti, psychických poruch, členství v sektě či v jiných rizikových skupinách. Od pěstounů na přechodnou dobu se očekává motivace trpělivost, zralost, odpovědnost, sebereflexe, empatie, schopnost dávat lásku, připravenost předat děti dále do jiné péče a spolupracovat při předávání dítěte s rodinou, ať již s původní nebo s náhradní.

Pro zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu vede krajský úřad evidenci osob, které mohou pěstounskou péčí vykonávat (ještě před svěřením dítěte), jsou způsobilé k výkonu péče na přechodnou dobu, která má charakter krátkodobé péče a péče bezprostředně po narození. Proces odborného posouzení je obdobný jako u osvojení nebo pěstounské péče, ale příprava je rozšířená o problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu a má větší časový rozsah (72 hodin).

Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, na dobu po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo může souhlas odvolat, na dobu po nabytí právní moci rozhodnutí, že není nutný souhlas rodičů s osvojením. Pokud je z těchto důvodů dítě svěřeno do pěstounské péče, je soud povinen přezkoumat nejméně jednou za tři měsíce, zda tyto důvody nadále trvají na základě vyžádání zpráv z orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V praxi může být kombinována profesionální pěstounská péče s pěstounskou péčí trvalou, tzn., že v rodině je dítě svěřené soudem do trvalé pěstounské péče a dítě, které je svěřeno pouze na přechodnou dobu.

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla v České republice zavedena v roce 2006, ale málo se využívala, v roce 2011 bylo v této péči pouze 6 dětí. S přijetím novely zákona č.359/1999 Sb., s účinností od 1. 1. 2013, která podpořila náhradní rodinnou péči před ústavní, zlepšila podmínky a upravila výši státní podpory právě pro přechodnou péči, vzrostl o tuto formu pěstounské péče zájem. Podle nejnovějších údajů

se za poslední rok počet pěstounů na přechodnou dobu skoro ztrojnásobil, před rokem bylo evidováno 115 pěstounů a v polovině ledna 2015 již 334 pěstounů.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je poměrně novější záležitostí, část odborníků je zastáncem takové péče, ale část má své výhrady. Je předčasné hodnotit klady i zápory, ale je vhodné zaměřit se na průběžné kontroly a vyhodnocování jejího přínosu.

4 STÁTNÍ PODPORA PĚSTOUNSKÝM RODINÁM

K 1. 1. 2013 zanikl nárok na dávky pěstounské péče podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a přešly do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a bylo nutné si od 1. 1. 2013 o tyto dávky nově požádat. Přestože nárok zanikl dle zákona o státní sociální podpoře, nárok a výplata dávek zůstala i nadále na oddělení nepojistných sociálních dávek na Krajských pobočkách Úřadu práce (tzn. na referátu státní sociální podpory, který i nyní posuzuje nárok a výplatu dávek pěstounské péče).

Pěstounská péče se pro účely dávek pěstounské péče posuzuje jako péče o dítě poskytovaná osobou v evidenci (osobou vedenou v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu) a osobou pečující tedy osobou:

- která je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu),
- která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- které je dítě před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče (tzv. předpěstounská péče),
- která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje,
- která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem.

O dávkách pěstounské péče rozhoduje a vyplácí krajská pobočka Úřadu práce místně příslušná dle místa trvalého pobytu osoby pečující a osoby v evidenci. U osob, které mají nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte i po dovršení zletilosti se místní příslušnost krajské pobočky ÚP řídí místem trvalého pobytu této osoby. Žádosti o dávky pěstounské péče může žadatel podat na kterémkoli kontaktním pracovišti krajské pobočky ÚP na předepsaném tiskopise, ke které doloží dokumenty potřebné k rozhodnutí o nároku na dávku pěstounské péče. V případě zamítnutí dávky žadatel

může podat odvolání prostřednictvím krajských poboček ÚP, o kterém rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí, odvolání nemá odkladný účinek.

Dávky pěstounské péče náleží ke dni splnění všech podmínek nezbytných pro vznik nároku na dávky pěstounské péče stanovených v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Nárok na výplatu dávky pěstounské péče náleží nejdříve ode dne vykonatelnosti rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem (předběžné opatření soudu). Nebo od právní moci rozhodnutí soudu o svěřeni do pěstounské péče či rozhodnutí o ustanovení poručníka dítěti. Příjemce dávky pěstounské péče a žadatel je povinen ohlásit krajské pobočce ÚP do 8 dnů změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu.

Podle zákona § 32 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, má pojištěnec, který dítě převzal do péče, nahrazující péči rodičů na základě soudního rozhodnutí, nárok na peněžitou pomoc v mateřství, po splnění všech zákonných podmínek. Doba účasti na nemocenském pojištění alespoň 270 kalendářních dnů v posledních 2 letech před nástupem na PPM, u osob samostatně výdělečně činných pak alespoň 180 kalendářních dnů účasti na nemocenském pojištění v posledním roce před nástupem na PPM. Dítě při převzetí do péče nedosáhlo 7 let, náleží peněžitá pomoc v mateřství po dobu 22 týdnů, jestliže pěstoun převezme dvě a více dětí do pěstounské péče náleží po dobu 31 týdnů.

4.1 Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Osoby v evidenci nemají na příspěvek při převzetí dítěte nárok.

Tabulka 1: Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku

Věk	Částka
Do 6 let	8 000 Kč
Od 6 let do 12 let	9 000 Kč
Od 12 let do 18 let	10 000 Kč

Zdroj: zákon č.359/1999 Sb.

4.2 Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující po dobu trvání péče o svěřené dítě i po dosažení zletilosti dítěte za předpokladu, že má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok na odměnu vzniká, i když nezaopatřené dítě nemá nárok na úhradu potřeb dítěte po dosažení zletilosti z důvodu požívání důchodu. Jsou-li oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich na základě jejich dohody. Nedohodnou-li se, určí příslušná krajská pobočka ÚP, kterému z manželů dávku přizná. Nárok na odměnu pěstouna má osoba v evidenci po dobu zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, i když momentálně nemají svěřeno žádné dítě do péče.

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc:

- a. 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- b. 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- c. 20 000 Kč,
 1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 2. je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo

- d. 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje vždy o 4 000 Kč. Pokud je osoba pečující nebo osoba v evidenci rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, náleží jí odměna pěstouna vždy, pokud pečuje alespoň o 3 děti nebo o alespoň 1 dítě ve II., III. nebo IV. stupni závislosti. V ostatních případech (pečuje-li o 1 nebo 2 zdravé děti či děti v I. stupni závislosti), jí náleží odměna pěstouna pouze v případech hodných zvláštního zřetele, s ohledem na její sociální a majetkové poměry a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. Krajská pobočka Úřadu práce, která o nároku o odměně pěstouna rozhoduje, si pro účely posouzení zvláštního zřetele vždy vyžádá vyjádření od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí místně příslušného dle místa trvalého pobytu svěřeného dítěte.

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Částky jsou uvedeny tzv. "v hrubém", krajská pobočka Úřadu práce bude z odměny pěstouna srážet a odvádět daň z příjmu a odvody na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Jestliže pečující osoba nebo osoba v evidenci má další souběžný příjem, který se zdaňuje podle zákona č. 582/1992 Sb., o daních z příjmu ve znění pozdějších předpisů, ÚP jí na požádání vydá potvrzení o zdanitelných příjmech a daňové priznání podává na Finanční úřad sama. Když osoba pečující nebo osoba v evidenci nemá jiný zdaňovaný příjem (pouze odměnu pěstouna), může podepsat na krajské pobočce Úřadu práce prohlášení k dani a požádat o provedení ročního zúčtování včetně uplatnění daňových slev a odpočtů dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Osoby pečující a osoby v evidenci si od 1. 1. 2013 mohou přivydělat, aniž by to mělo vliv na výši odměny pěstouna, samozřejmě jen za předpokladu, že výdělečná činnost nemá vliv na kvalitu péče. Osoba vykonávající zaměstnání (OSVČ) zakládající účast na nemocenském pojištění, která je současně osobou pečující nebo v evidenci,

může být dočasně uznána práce neschopnou k činnosti pěstouna a současně k jinému zaměstnání (OSVČ) zakládající účast na nemocenském pojištění. Bude jí od 22. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti náležet nemocenské z titulu zaměstnání (OSVČ) a zároveň odměna pěstouna, ta však nejdéle do konce kalendářního měsíce, následujícího po kalendářním měsíci, v němž dočasná neschopnost vznikla. Až v případě delší pracovní neschopnosti nebude odměna pěstouna náležet a vznikne nárok na nemocenské z titulu nemocenského pojištění osoby pečující nebo v evidenci.

4.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Nárok je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, je-li dítě nezaopatřené podle zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Pokud je nezletilé nezaopatřené dítě poživitelem důchodu z důchodového pojištění, náleží mu příspěvek na úhradu potřeb, jen pokud je vyšší, a to ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a důchodem.

Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

Částka	Věk dítěte
4 500 Kč	Do 6 let
5 550 Kč	Od 6 do 12 let
6 350 Kč	Od 12 do 18 let
6 600 Kč	Od 18 do 26 let

Zdroj: zákon č.359/1999 Sb.

Tabulka 3: Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	4 650	5 550	5 900	6 400
6 – 12 let	5 650	6 800	7 250	7 850
12 – 18 let	6 450	7 800	8 300	8 700
18 – 26 let	6 750	8 100	8 600	9 000

Zdroj: zákon č.359/1999 Sb.

V případě, že dojde k navýšení stupně závislosti, příspěvek na úhradu potřeb se navýší od prvního dne kalendářního měsíce, ve kterém tato změna nastala. Po ukončení platnosti posudku o stupni závislosti svěřeného dítěte na pomoci jiné fyzické osoby bude do doby vydání nového posudku vyplácen příspěvek na úhradu potřeb dítěte v základní výměře. Po obdržení nového posudku od příslušné lékařské posudkové služby, bude případné navýšení částky příspěvku z titulu přiznaného stupně závislosti na jiné fyzické osobě přiznáno a doplaceno zpětně ke dni platnosti posudku.

4.4 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče mají děti svěřené do dne dosažení zletilosti do pěstounské péče osobou pečující (i děti v péči osoby v evidenci). Pokud dítě i po dosažení zletilosti žije nadále s osobou, která byla do dne dosažení zletilosti osobou pečující a nadále s ní společně hradí náklady na své potřeby, vzniká nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče teprve až ke dni zániku nároku na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku. Vzhledem k tomu, že u osob v evidenci vždy zaniká příspěvek na úhradu potřeb

zletilostí svěřeného dítěte, tudíž nemůže tato eventualita nastat. Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč.

4.5 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na příspěvek má nárok osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti včetně zletilých nezaopatřených dětí, které zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Nárok má pouze osoba pečující, tzn., minimálně 1 ze svěřených dětí musí být v dlouhodobé pěstounské péči, v osobní péči poručníka, v předpěstounské nebo předporučnické péči.

Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Součet těchto příspěvků za posledních 10 kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč (nesčítá se s příspěvky přiznanými do 1. 1. 2013 dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře). Osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla může být poskytnut v bezhotovostní formě i před zakoupením vozidla. Použití příspěvku na zakoupení motorového vozidla je osoba pečující povinna prokázat do 6 měsíců od jeho poskytnutí, jestliže tento příspěvek nepoužila k zakoupení vozidla je povinna příspěvek vrátit.

5 NÁHRADNÍ ÚSTAVNÍ PÉČE

U dítěte, u kterého je vážně ohrožen řádný vývoj nebo duševní a tělesný stav v rozporu se zájmy dítěte, může soud nařídit jako nezbytné opatření ústavní výchovu (např. pokud již nařízená opatření nevedla k nápravě), ale vždy zvažuje, zda nemá dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby. Následně soud upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů.

Soud v rozhodnutí uvede konkrétní zařízení, do kterého bude dítě umístěno, většinou je zvoleno ústavní zařízení co nejbližší k bydlišti rodičů nebo blízkých osob, také je přihlédnuto k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud je povinen nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat důvody, pro které bylo rozhodnuto a jestli není možnost zajistit náhradní rodinnou péči. V rámci přezkumu si soud vyžádá zprávu z orgánu sociálně-právní ochrany dětí, vyjádření rodičů, bere ohled i na názor dítěte s ohledem na věk a posoudí, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči.

Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let s možností opakovaného prodloužení, i když už uběhla lhůta stanovená v rozhodnutí, dítě zůstává do doby nového rozhodnutí v ústavním zařízení. Pokud pominou důvody, na základě, kterých byla nařízena ústavní výchova nebo je možná jiná péče, soud zruší ústavní péči a neprodleně rozhodne dle okolností, komu bude dítě svěřeno do následné péče. Z vážných důvodů může být ústavní výchova i po dosažení zletilosti prodloužena až o jeden rok.

Ústavní péče je fakticky až jako poslední možností zajištění výchovy dítěte a pokud je možná náhradní rodinná péče, tak má vždy přednost před ústavní výchovou.

Zařízení pro výkon ústavní výchovy v České republice:

- Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku – zdravotnické zařízení léčebně preventivní péče (rezort Ministerstva zdravotnictví).
- Diagnostický ústav – školské zařízení, děti jsou umístřováni za účelem komplexního vyšetřeni. Na základě diagnostiky a stanovené diagnózy jsou dále

umístování do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů, pobyt asi 8 týdnů (rezort Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy).

- Dětský domov – školské zařízení, pro děti od 3 do 18 let nebo do skončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do 26 let, vzdělávají se ve školách mimo dětský domov (rezort Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy).
- Dětský domov se školou – školské zařízení, pro děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, děti se většinou vzdělávají ve škole, jež je součástí dětského domova (rezort Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy).
- Výchovný ústav – školské zařízení, je rozděleno na ústavy s nařízenou ústavní výchovou a ústavy s uloženou ochrannou výchovou, pro děti starší 15 let (popřípadě dítě starší 12 let, které má uloženou ochrannou výchovu a nemůže být umístěno v dětském domově se školou) se závažnými poruchami chování (rezort Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy).
- Domov pro osoby se zdravotním postižením – zařízení sociálních služeb, pro děti se zdravotním handicapem vyžadující odbornou péči (rezort Ministerstva práce a sociálních věcí).

"Velkým problémem výchovných zařízení je jejich odtržení od reálného života. V tradičně fungujících ústavech je jen málo příležitostí osvojit si praktické dovednosti, výchovné programy mnohdy neodpovídají požadavkům běžného života. Ústavy vytváří pro děti pomyslný skleník, který je vyplněn jasně stanoveným řádem, organizovanou činností a kolektivními pravidly, ale zcela opomíjíme přípravu dětí na běžný denní režim a povinnosti, které je čekají za zdmi instituce."¹⁴

V posledních letech je ústavní výchova terčem kritiky a objevují se názory, že do budoucna by měly být některé dětské domovy zrušeny a děti přejít do pěstounské péče. Přestože v určitém směru je kritika opodstatněná, odborníci se domnívají, že

¹⁴ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

existence institutu ústavní péče je v individuálních případech žádoucí, ale potřebuje změnu. V současné době je stále ústavní výchova určitým řešením (pokud není možné osvojení nebo pěstounská péče), jak pomoci dětem z rozvrácených rodin zabezpečit jejich základní životní potřeby. Omezení například kojeneckých ústavů může být správným krokem, ale je nutné nerozhodovat unáhleně, zbrkle a ještě před zrušením vytvořit nový fungující systém za pomoci zkušených odborníků, kteří se problematikou dlouhodobě zabývají.

Určitá rizika má i náhradní rodinná péče. Rozpad rodiny, střídání pěstounských rodin v krátkých intervalech, nepřijetí nového dítěte členy rodiny. Po těchto negativních zkušenostech se může dítě cítit (přechodně), sice v emociálně chudším prostředí instituce, ale bezpečněji.

5.1 Hostitelská péče

Jedná se o určitou formu pomoci dětem v ústavní péči. Vhodná je hlavně pro starší děti s výchovnými a zdravotními problémy, kteří žijí dlouhodobě v ústavu, jejichž situace neumožňuje některou z forem náhradní rodinné péče. Pokud je opatrovník dítěte obec s rozšířenou působností, je nutný její souhlas, ale i souhlas rodičů v případě umístění potomka do ústavu na jejich žádost. Ředitel ústavního zařízení poté povolí dočasný pobyt, ať už víkendový nebo prázdninový, mimo ústav. Hostiteli bývají většinou zaměstnanci dětského domova, sociální pracovníci nebo psychologové spolupracující s dětmi. Hostitelská péče má být poskytována odborně, citlivě a nesmí chybět empatie, trpělivost a pochopení.

5.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

V případě, že se dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo rodiče nejsou schopni zabezpečit na určitou dobu řádnou výchovu (např. nemoc, výkon trestu, nevhodné bytové podmínky apod.), je zanedbané, dokonce týrané, zneužívané a ocitlo se v prostředí, které ohrožuje jeho základní práva, může soud rozhodnout o umístění do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Soud vždy zkoumá, zda péči lze zajistit

náhradní rodinnou péčí nebo je vhodné umístění v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které má přednost před ústavní péčí.

Nejznámějším zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc v České republice je instituce Fondu ohrožených dětí – Klokánek, který má pověření Ministerstva práce a sociálních věcí k činnosti a vznikl v roce 1990. Zařízení je rodinného charakteru s nepřetržitým provozem poskytuje dětem pomoc, ochranu, lékařskou i psychologickou péči zdravotnickými zařízeními. Děti jsou přijímány bez ohledu na věk (i novorozenec, jehož matka tají těhotenství), ale pouze na přechodnou dobu, dokud se nenajde jiné vhodné řešení, buď zpět do své rodiny, nebo do trvalé náhradní rodinné péče.

"Posláním Klokánku je pomoci dětem vyrovnat se s traumaty, které jim způsobili jejich nejbližší a zároveň hledat nejlepší dlouhodobé řešení jejich nešťastné situace. Většina přijatých dětí má stejnou anamnézu jako děti přijímané do ústavní výchovy - zanedbávání, týrání, zneužívání, bytové důvody, domácí násilí, neschopnost rodiče zjistit řádnou péči a někdy i svěření dítěte za účelem zajištění náhradní rodinné péče."¹⁵

V zařízeních jsou děti vyžadující okamžitou pomoc na základě:

- žádosti rodičů (zákonných zástupců),
- žádosti dítěte (sourozence dítěte),
- žádosti obce s rozšířenou působností (orgánu sociálně-právní ochrany dětí),
- žádosti osoby, která nalezne dítě opuštěné.

Fond ohrožených dětí vyhledává a pomáhá dětem přímo v terénu, zřizuje a provozuje Klokánky, ale i azylové domy pro rodiny s dětmi, krizovou linku pro matky, které tají těhotenství. Zajišťuje hmotnou a poradenskou činnost, osvětu, pořádá letní tábory a další akce pro děti jak z Klokánků, tak z náhradních rodin.

¹⁵ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

EMPIRICKÁ ČÁST

6 CÍLE A HYPOTÉZY

Cílem práce bylo zaměřit se na pěstounskou péči jako jednu z forem náhradní rodinné péče. Pro samotné šetření byly stanoveny čtyři hlavní cíle a hypotézy:

Cíl 1:

Zjistit, jestli jsou pěstouni v příbuzenském nebo nepříbuzenském vztahu k dětem, které jim byly svěřeny do pěstounské péče.

Hypotéza 1:

Více jak polovina dětí je v příbuzenském vztahu k pěstounům, převažují prarodiče.

Cíl 2:

Zjistit, zda převažuje počet pěstounů, kteří jsou v pracovním poměru nebo v domácnosti (pouze pěstounská péče) nebo pěstouni v důchodovém věku.

Hypotéza 2:

Více než 50 % pěstounů je v důchodovém věku, více než 20 % je v domácnosti a více než 10 % je v pracovním poměru.

Cíl 3:

Zjistit, jestli novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zjednodušila a usnadnila pěstounským rodinám vyřizování pěstounské péče u příslušných úřadů.

Hypotéza 3:

Více než 70 % pěstounům novela zákona č. 359/1999 Sb., vyřizování na úřadě neusnadnila, naopak stává se pro ně složitější.

Cíl 4:

Zjistit, jaké procento dětí v pěstounské péči je zdravotně postižených (posouzení LPS) v porovnání s procentem dětí bez zdravotních obtíží.

Hypotéza 4:

Asi 2 % z oslovených respondentů bude mít v pěstounské péči dítě se zdravotním postižením.

7 METODY VÝZKUMU

Metodou výzkumu je zvoleno písemné dotazování s pomocí vlastního nestandardizovaného dotazníku s uzavřenými otázkami, které byly jasně formulované, aby respondentů nezatěžovaly, byl schopný otázky porozumět a bez problému odpovědět. Hlavní výhodou byla finanční nenáročnost, nevýhodou byla časová náročnost, tzn. kontaktovat všechny respondenty.

Náhodným výběrem bylo osloveno 48 pěstounů, kteří byli ochotni dotazník anonymně vyplnit a po realizaci obratem vrátit, což byla záruka, že dotazník skutečně vyplňovali samostatně bez jakéhokoliv ovlivňování.

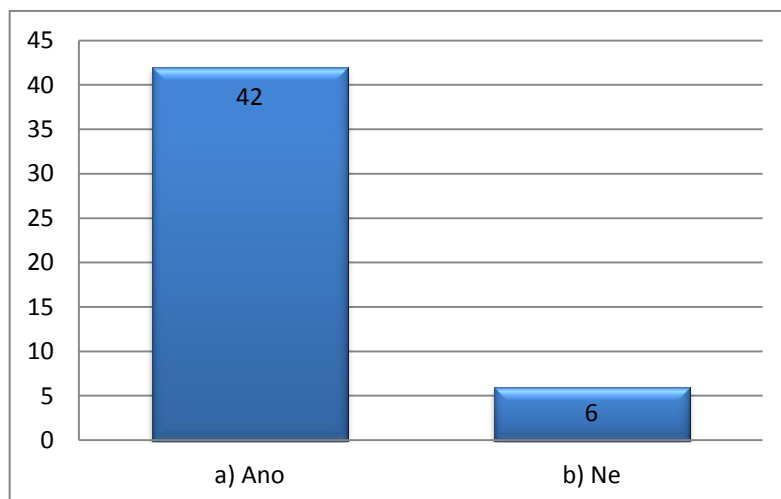
Otázky byly směřovány nejenom k vytyčeným cílům a hypotézám, ale byly také zaměřeny na věkovou hranici, od které se odvíjejí různé možnosti výchovy a aktivity pěstounů spojené s věkem, na počet dětí v rodině v pěstounské péči, na zabezpečení bydlení, ale i vnímání finančních dávek státu. Dále se respondenti vyjadřovali k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí (kdy odměna pěstouna je obdoba pracovněprávního vztahu), k průběhu vyřizování a kontaktu (vyplňování tiskopisů, podávání daňového přiznání, žádosti o daňové úlevy, žádosti o mimořádné příspěvky na školní i mimoškolní aktivity, vzdělávací semináře a spolupráce s neziskovými organizacemi) s úřady. Ale také, zda pěstoun cítí vstřícnost a ochotu pracovníků příslušných úřadů. Vzhledem k tomu, že pěstoun se ve většině případů dostal do složité životní situace (ne vlastní vinou), kdy se rozhoduje stát pěstounem a uvědomuje si, že pro dítě je on jako jediná šance (žít v rodinném prostředí, nezůstat v ústavní péči), tudíž čeká svým způsobem pochopení, empatii a pomoc.

Dotazníková metoda byla pro skupinu pěstounů (kteří byli ochotni dotazník vyplnit za opravdu přísné anonymity) vhodně zvolena. Náhradní rodinná péče je velmi osobní a citlivé téma a většina oslovených (prarodičů) se vyrovnává s realitou selhání péče rodičů (vlastních dětí), a tudíž jiná metoda nepřicházela v úvahu. Jednoduše formulované otázky a jasný výběr možných odpovědí respondenty neobtěžoval, což vyplývá ze stoprocentní návratnosti vyplněných dotazníků, které ovlivnily celkovou kvalitu a výsledek provedeného výzkumu.

8 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA

Dotazník je rozdělen do 11 uzavřených otázek a dvou podotázek. Získaná data jsou znázorněna pomocí grafů a jejich popisem.

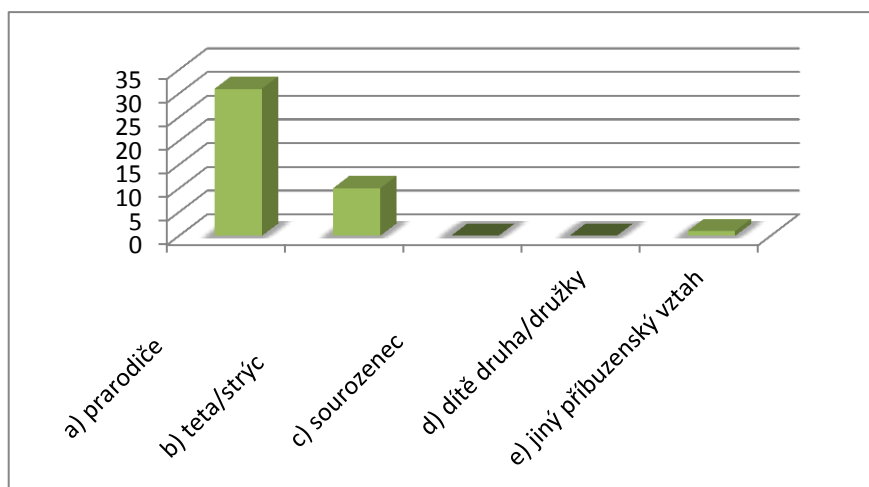
Graf č. 1: Příbuzenský vztah k dítěti v pěstounské péči

Zdroj: autor práce

První otázka zkoumala příbuzenský vztah dítěte v pěstounské péči, zde zcela převažuje příbuznost, 42 (87 %) pěstounů má příbuzenský vztah k dítěti a pouze 6 (13 %) pěstounů je s dítětem v nepříbuzenském vztahu.

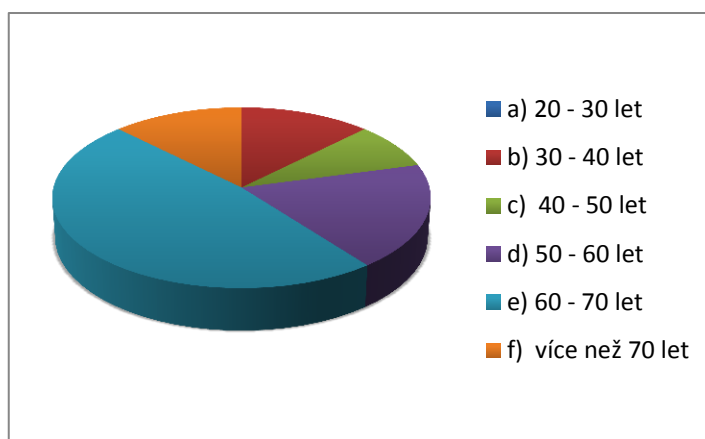
Graf č. 1.1: Druh příbuzenského vztahu

Zdroj: autor práce

Podotázka nám specifikuje příbuzenský vztah, 31 (74 %) pěstounů je prarodiči, 10 pěstounů (24 %), teta/strýc sourozenec 0, dítě druha/družky 0 a jiný příbuzenský vztah 1 (2 %).

Graf č. 2: Věk pěstounů

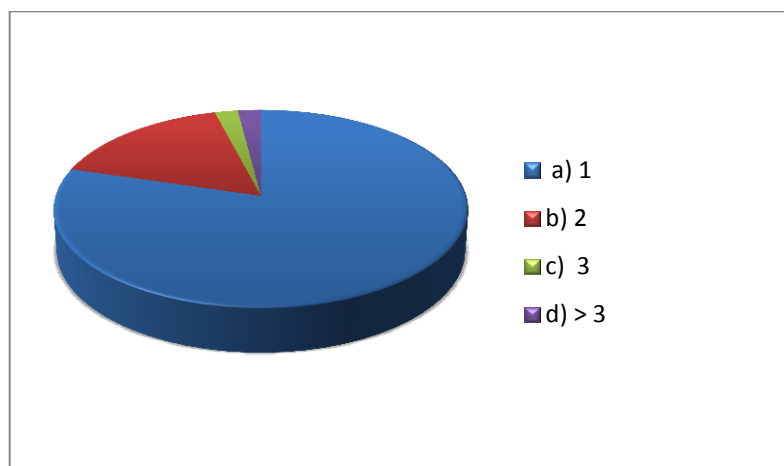

Zdroj: autor práce

Druhá otázka se zabývala věkem pěstounů, kde 23 (48 %) pěstounů je ve věkové kategorii 60-70 let, 9 (19 %) pěstounů v kategorii 50-60 let, shodně 6 pěstounů

v kategorii nad 70 let a v kategorii 30-40 let, 4 (8 %) pěstouni v kategorii 40-50 let a 0 v kategorii 20-30 let.

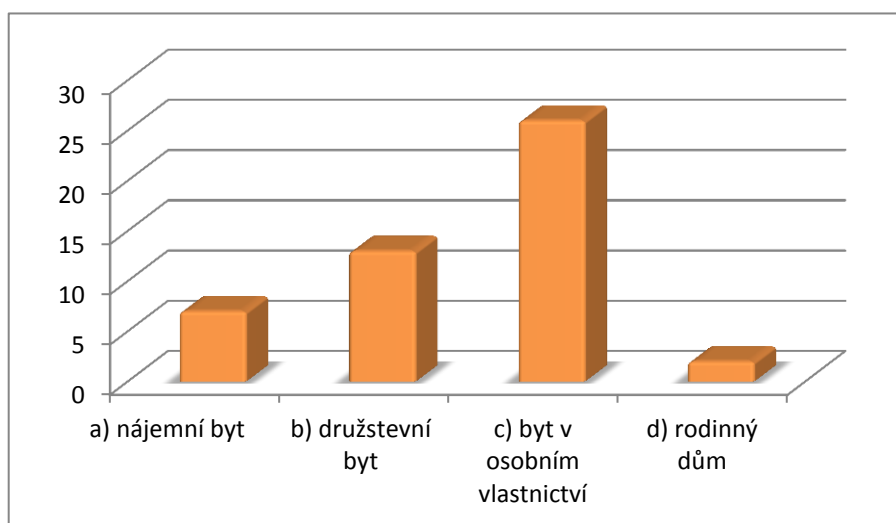
Graf č. 3: Počet nezaopatřených dětí v rodině v pěstounské péči

Zdroj: autor práce

Třetí otázka se týkala počtu dětí v pěstounské péči, jedno dítě má 39 (80 %) rodin, dvě děti 8 (16 %) rodin, tři děti 1 (2 %) rodina a více než tři děti 1 (2 %) rodina.

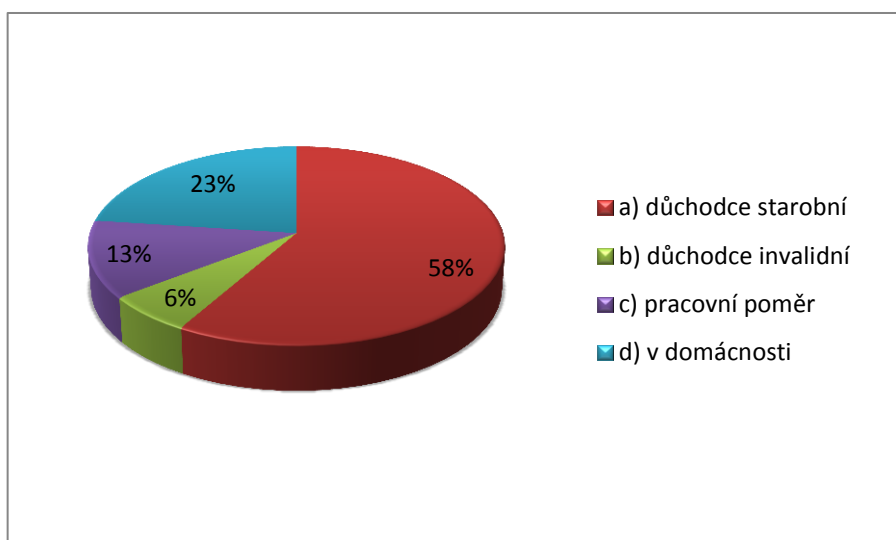
Graf č. 4: Zajištění bydlení pěstounské rodiny

Zdroj: autor práce

Čtvrtá otázka se zaměřuje na otázku bydlení, v nájemním bytě žije 7 (15 %) pěstounů, v družstevním bytě žije 13 (27 %) pěstounů, v bytě v osobním vlastnictví 26 (54 %) pěstounů a v rodinném domě 2 (4 %) pěstouni.

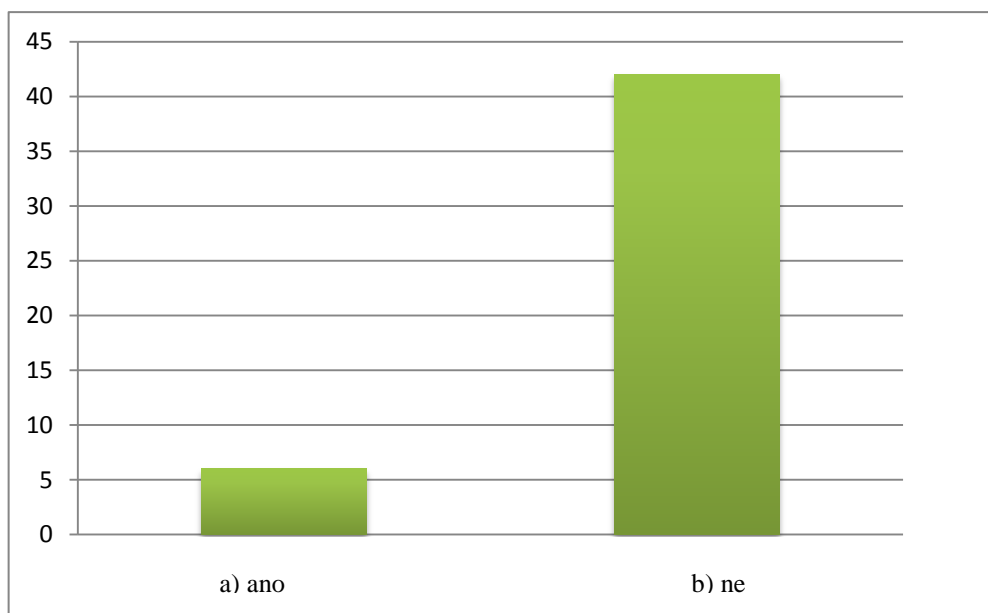
Graf č. 5: Postavení pěstouna

Zdroj: autor práce

Pátá otázka se zaměřuje na postavení pěstouna ve společnosti, 28 pěstounů je ve starobním důchodu, 11 pěstounů v domácnosti, 6 pěstounů v pracovním poměru a 3 pěstouni v invalidním důchodu.

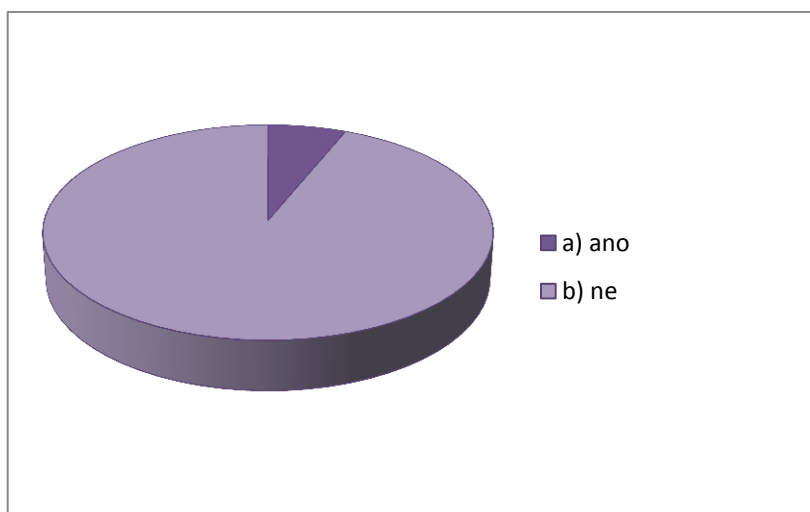
Graf č. 6: Sirotčí důchod dítěte

Zdroj: autor práce

Z otázky číslo šest vyplývá, že 42 (88 %) dětí má své rodiče a pouze 6 (12 %) dětí pobírá sirotčí důchod.

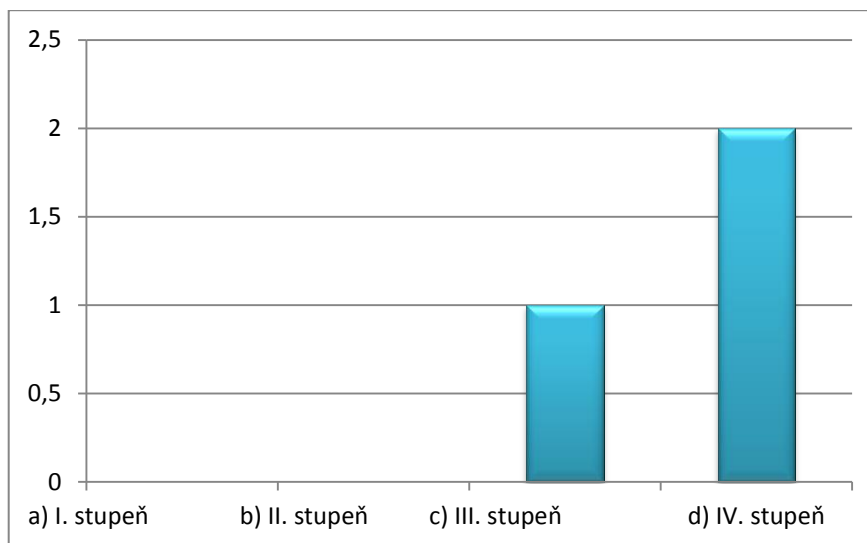
Graf č. 7: Děti v pěstounské péči se zdravotním postižením

Zdroj: autor práce

Sedmá otázka se týkala dětí v pěstounské péči uznané (LPS) zdravotně postiženými. Pouze 3 (6 %) respondenti mají dítě, které je uznáno Lékařskou posudkovou službou jako zdravotně postižené a 45 (94 %) pěstounů má dítě bez zdravotního postižení.

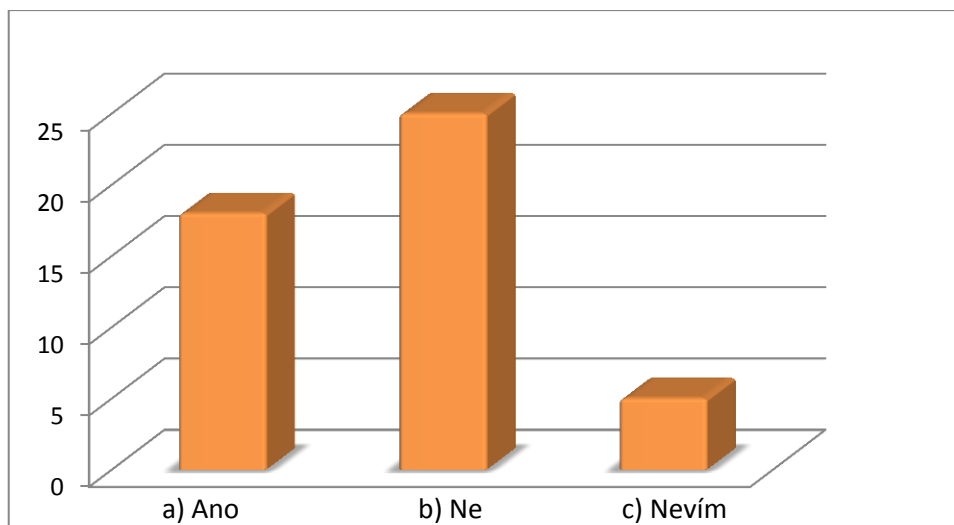
Graf č. 7.1: Stupeň zdravotního postižení

Zdroj: autor práce

Podotázka souvisí se stupněm postižení, z celkového počtu 3 dětí, které jsou zdravotně postižené má 1 dítě III. stupeň a 2 děti IV. stupeň zdravotního postižení na základě posudku LPS.

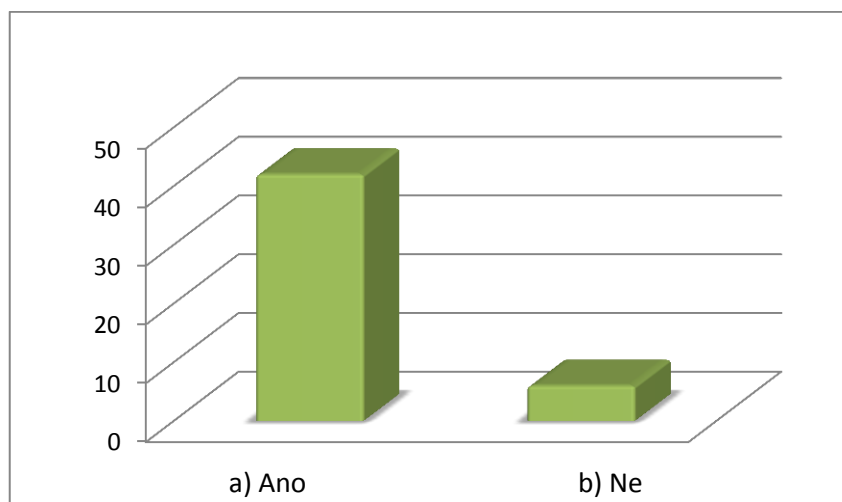
Graf č. 8: Výše státních dávek pěstounské péče

Zdroj: autor práce

Osmá otázka se týkala finančního zajištění základních životních potřeb dětí v pěstounské péči, 18 (38 %) respondentů uvedlo, že finanční zabezpečení je dostačující, 25 (52 %) nedostačující a 5 (10 %) respondentů nevědělo.

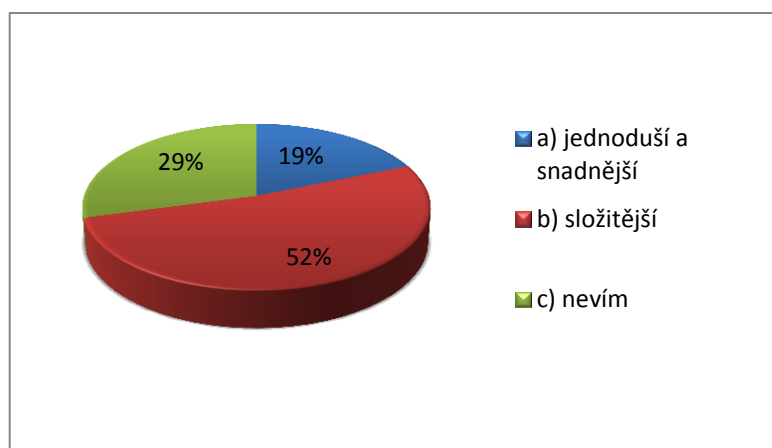
Graf č. 9: Pěstouni před 1. 1. 2013

Zdroj: autor práce

Počet pěstounů před novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí 1. 1. 2013 bylo z oslovených respondentů 42 (87 %) a po 1. 1. 2013 se zvýšil počet o 6 (13 %) pěstounů.

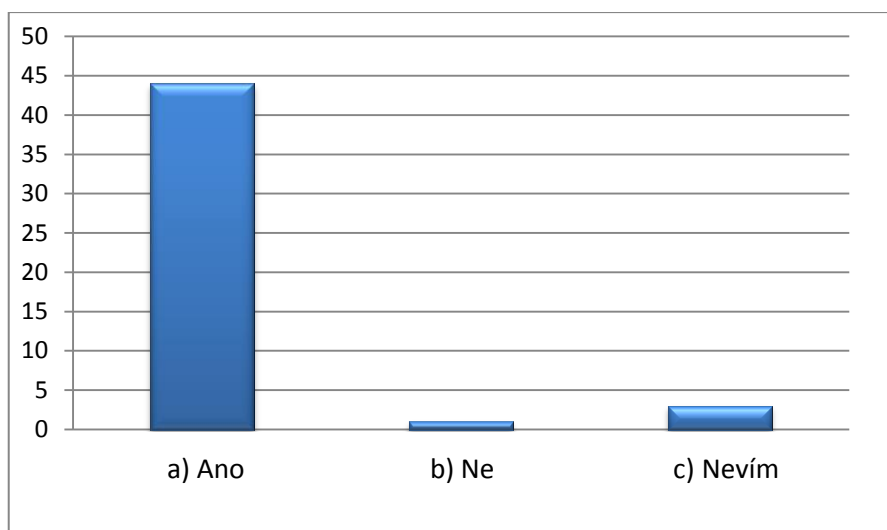
Graf č. 10: Vyřizování pěstounské péče u příslušných úřadů od 1. 1. 2013

Zdroj: autor práce

Desátá otázka směřovala k jednoduchosti a složitosti při vyřizování záležitostí pěstounské péče spojené s novelou zákona č. 359/1999 Sb., v platnosti od 1. 1. 2013. Pouze 9 (19 %) pěstounů se domnívalo, že vyřizování je nyní jednodušší a snadnější, 25 (52 %) složitější a 14 (29 %) nevědělo.

Graf č. 11: Chování pracovníků úřadů při vyřizování pěstounské péče

Zdroj: autor práce

V závěrečné otázce se respondenti měli vyjádřit k pracovníkům příslušných úřadů, k ochotě, vstřícnosti při vyřizování záležitostí spojené s pěstounskou péčí, 44 (92 %) pěstounů bylo spokojeno a hodnotilo kladně vstřícnost a ochotu, 1 (2 %) pěstoun hodnotil negativně a 3 (6 %) pěstouni nevěděli.

Analýza průzkumu.

Z výsledků šetření je patrné, že naprostá většina pěstounů je s dětmi v příbuzenském vztahu a nejpočetnější skupinou jsou prarodiče, což vypovídá o problémech při zajišťování péče a výchovy o nezletilé děti hlavně v rodině. Přestože skupina respondentů byla vybrána náhodně, nejpočetnější věkové rozmezí pěstounů je od 60 do 70 let (48 %), dokonce nad 70 let bylo 6 pěstounů, naopak v kategorii od 20 do 30 let nebyl nikdo. S tím souvisí i počet starobních důchodců, kterých je 58 % a invalidních důchodců 6%. Tato informace vzhledem k početné skupině prarodičů není překvapivá, ale z hlediska postavení a role prarodiče (starobního důchodce) v rodině je až znepokojující.

U zajištění bydlení pěstounů převládaly byty v osobním vlastnictví a družstevní byty, což svědčí o velmi dobré úrovni bydlení, většinou s možností samostatného pokoje pro dítě.

Pouze 3 pěstouni mají dítě se závažným zdravotním handicapem (1 dítě III. stupeň, 2 děti IV. stupeň zdravotního postižení) i v těchto případech se jedná o pěstouny prarodiče (2 starobní důchodci, 1 invalidní důchodce). Z toho může vyplývat, že i přes důchodový věk a zdravotní stav pěstounů jsou prarodiče ochotni a schopni pečovat o dítě s vážným onemocněním, jenom, aby nemuselo být umístěno do ústavního zařízení.

Větší část pěstounů 52 % je nespokojena s výší státních dávek pěstounské péče, na zajištění základních životních potřeb dítěte a 38 % pěstounů je spokojeno, 10 % se nevyjádřilo nebo se nechtělo vyjádřit. Nárůst pěstounů po 1. 1. 2013 byl 13 %.

Více než 50 % pěstounů se domnívá, že novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí je pro ně vyřizování pěstounských dávek složitější, pro 19 % je jednodušší a 2 % neví nebo se nechtělo vyjádřit.

Přestože pro většinu pěstounů je složitější vyřizování záležitostí spojené s pěstounskou péčí, je 92 % respondentů spokojeno a cítí vstřícnost a ochotu příslušných úřadů, pouze 2 % jsou nespokojeni a 6 % neví nebo nechtělo odpovědět.

Aplikace výsledků dotazníku na stanovené hypotézy

H 1:

Více jak polovina dětí je v příbuzenském vztahu k pěstounům, převažují prarodiče.

Na základě zjištěných výsledků byla daná hypotéza jednoznačně potvrzena pro skupinu dotázaných pěstounů. Více než polovina dětí (87 %) je v příbuzenském vztahu k pěstounům a převažují prarodiče (74 %).

H 2:

Více než 50 % pěstounů je v důchodovém věku, více než 20 % pěstounů je v domácnosti a více než 10 % pěstounů je v pracovním poměru.

Na základě zjištěných výsledků byla hypotéza potvrzena pro skupinu dotázaných pěstounů. Převažují pěstouni ve starobním důchodu (58 %), následují pěstouni v domácnosti (23 %) a třetí v pořadí jsou pěstouni v pracovním poměru (13 %).

H 3:

Více než 70 % pěstounům novela zákona č. 359/1999 Sb., vyřizování na úřadě neusnadnila, naopak stává se pro ně složitější.

Na základě zjištěných výsledků byla hypotéza vyvrácena pro skupinu dotázaných pěstounů. Pouze 52 % pěstounů uvedlo, že se pro ně stává vyřizování na úřadě složitější, 19 % uvedlo, že vyřizování je snadnější a jednodušší a 29 % nevědělo nebo nechtělo z nějakých důvodů odpovědět.

H 4:

Asi 2 % z oslovených respondentů bude mít v pěstounské péči dítě se zdravotním postižením.

Na základě zjištěných výsledků byla hypotéza vyvrácena pro skupinu dotázaných pěstounů. 6 % z dotázaných pěstounů má dítě v pěstounské péči se zdravotním postižením.

ZÁVĚR

Náhradní rodinná péče je a bude stále aktuální a pro mnoho dětí, u nichž biologičtí rodiče nejsou schopni zajistit péči, vytvořit podmínky pro zdravý vývoj, je náhradní rodina opravdu jediná šance na rodinný život. Výchova, vzdělání a rodinné prostředí má vliv na utváření hodnot, norem, morálních aspektů, ovlivňuje i připravenost dítěte na budoucí samostatný život, ale také má vliv na zakládání vlastní rodiny. K této problematice je nutné přistupovat velmi citlivě a individuálně, ve většině případů se jedná o dítě, které v původní rodině nějakým způsobem strádalo, bylo ohroženo a chyběla mu láska.

Bohužel se stává, že ve výjimečných případech, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče mezi příbuznými, orgán sociálně-právní ochrany dětí doporučí rodinu jako hodnou zvláštního zřetele, přestože péče není kvalitní. Rodina neplní skutečnou funkci pěstounské péče (např. rodič dítěte bydlí s pěstounem v jednom bytě, udržují spolu společnou domácnost, dítě má velký počet zameškaných hodin ve škole), přesto OSPOD posoudí rodinu jako potřebnou k vyplácení dávky odměny pěstouna. Hlavním důvodem je finanční zabezpečení celé rodiny a právě zde může docházet k zneužívání finanční státní podpory, které blízké okolí registruje. Což může ovlivňovat náhled společnosti na náhradní rodinnou péči.

Veřejnost je velmi málo informována o náhradní rodinné péči, o jejich formách, možnostech a pravidlech. Můžeme se tedy domnívat, že právě proto má široká populace někdy zkreslené představy jak v pozitivním, tak i v negativním pohledu na tuto problematiku.

Přijmout dítě jako nového člena rodiny s jeho návyky (zlozvyky, zkušenostmi, psychickou deprivací, zdravotními problémy) není nic jednoduchého pro všechny zúčastněné, mohou nastat problémy, s kterými se sice počítá, ale řešení je složité a dlouhodobé, často za pomoci odborníků. Člověk je osobnost, individualita a ne každý je schopný takto dětem pomoci, zná své možnosti, hranice a ví, že by neobstál a právě proto by si veřejnost i celá společnost měla lidí, kteří jsou schopni takovou péči na vysoké úrovni poskytnout vážít.

V praxi je většina pěstounů, kteří se o dítě vzorně starají, věnují se mu, mají ho rádi, což se odráží na chování dítěte, na zdravotním stavu i na školním prospěchu. Děti jsou schopny po adaptaci v rodinách, za obrovského úsilí pěstounů (záleží na mnoha okolnostech) žít plnohodnotný život, vzdělávat se (v mezích svých schopností), navštěvovat zájmové kroužky a na takový život mají právo.

Záleží pouze na společnosti, jak se k problému postaví, jaké nastaví zákony, pravidla, na kterých se musí podílet odborníci s dlouhodobými zkušenostmi a hlavně fungující kontrolní mechanismus, aby strádající děti dostali šanci na život, šťastné dětství a naději na lásku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použité literatury

- FREIOVÁ, Wilfried Nelles. [Překl. Marcela K. *Rodinné konstelace "svobodní a silní můžeme být až tehdy, když uspořádáme svůj vztah ke členům své rodiny a jejich osudům"*. 1. vyd. Praha: Nakladat. Alternativa, 2004. ISBN 978-808-5993-899.
- KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 108 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8853-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portal, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- MATEJČEK, Zdeněk a J KOLUCHOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 p. ISBN 80-717-8637-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk, Marie POKORNÁ a Petr KARGER. *Rodičům na nejhezčí cestu*. 1. vyd. Jinočany: H, 2004, 189 s. ISBN 80-731-9023-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-808-6131-917.
- SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a prostředky pro adoptivní rodiče a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-725-5066-7.
- VÁGNEROVÁ, M. Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 181s. ISBN 978-80-87455-14-2.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998-2001, 3 v. ISBN 8071782696.
- WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 349 s. ISBN 978-807-3678-456.
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-802-6200-659.

Seznam použitých zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 187/2006Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 582/1992 Sb., o daních z příjmu ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých internetových zdrojů

Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://www.mpsv.cz/cs/>

Fond ohrožených dětí, <http://www.fod.cz/>

Středisko náhradní rodinné péče, <http://www.nahradnirodina.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

ČR	– Česká republika
NPR	– Náhradní rodinná péče
LPS	– Lékařská posudková služba
OSPOD	– Orgán sociálně právní ochrany dětí
OSVČ	– Osoba samostatně výdělečně činná
PPM	– Peněžitá pomoc v mateřství
ÚP	– Úřad práce

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Příbuzenský vztah k dítěti v pěstounské péči	48
Graf 1.1: Druh příbuzenského vztahu	49
Graf 2: Věk pěstounů	49
Graf 3: Počet nezaopatřených dětí v rodině v pěstounské péči	50
Graf 4: Zajištění bydlení pěstounské rodiny	50
Graf 5: Postavení pěstouna	51
Graf 6: Sirotčí důchod dítěte	52
Graf 7: Děti v pěstounské péči se zdravotním postižením	52
Graf 7.1: Stupeň zdravotního postižení	53
Graf 8: Výše státních dávek pěstounské péče	54
Graf 9: Pěstouni před 1. 1. 2013	54
Graf 10: Vyřizování pěstounské péče u příslušných úřadů od 1. 1. 2013	55
Graf 11: Chování pracovníků úřadů při vyřizování pěstounské péče	56

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku	36
Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte a kalendářní měsíc	38
Tabulka 3: Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte	39

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
----------------------------	---

Příloha A Dotazník

Dobrý den,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci na téma "Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče." Dotazník je anonymní a získaná data budou použita výhradně pro zpracování empirické části práce.

Děkuji za ochotu a za Váš čas.

1. Máte příbuzenský vztah k dítěti v pěstounské péči?

- a) ano
- b) ne

1.1 Pokud ano. Jaký máte příbuzenský vztah?

- a) prarodiče
- b) teta/strýc
- c) sourozenec
- d) dítě druha/družky
- e) jiný příbuzenský vztah

2. Věk pěstounů.

- a) 20 - 30 let
- b) 30 - 40 let
- c) 40 - 50 let
- d) 60 - 70 let
- e) více než 70 let

3. Počet nezaopatřených dětí v rodině v pěstounské péči.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) více než 3

4. Zajištění bydlení pěstounské rodiny.

- a) nájemní byt
- b) družstevní byt
- c) byt v osobním bydlení
- d) rodinný dům v osobním vlast.

5. Postavení pěstouna.

- a) důchodce starobní
- b) důchodce invalidní
- c) pracovní poměr
- d) v domácnosti

6. Pobírá dítě sirotčí důchod?

- a) ano
- b) ne

7. Je dítě v pěstounské péči uznáno (LPS) zdravotně postiženým?

- a) ano
- b) ne

7.1 Pokud ano. Jaký je zdravotní stupeň postižení?

- a) I. stupeň
- b) II. stupeň
- c) III. Stupeň
- d) IV. stupeň

8. Z Vašeho pohledu je dostačující výše státních dávek pěstounské péče dítěte na základní životní potřeby spojené s péčí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Stali jste se pěstouny před 1. 1. 2013?

- a) ano

b) ne

10. Domníváte se, že novelou zákona č. 359/1999 v platnosti od 1. 1. 2013 je pro Vás vyřizování záležitostí pěstounské péče u příslušných úřadů snadnější a jednodušší?

a) jednodušší a snadnější

b) složitější

c) nevím

11. Cítíte vstřícnost a ochotu pracovníků příslušného úřadu při vyřizování pěstounské péče a záležitostí s tím spojených?

a) ano

b) ne

c) nevím

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Vyleťalová

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinované

Název práce: Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 64

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 5

Vedoucí práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.